

Modest Prats, *amicus atque magister*

Ara fa un any que va morir Modest Prats, després d'un llarg adéu. Es va anar allunyant lentament i ens va anar deixant sense el seu consell i la seva companyia. Ens era mestre i ens era amic. I segurament l'ordre era a l'inrevés. Ens era amic i ens era mestre. Miraré, en aquesta evocació que se m'ha demanat, d'explicar una mica com ens era amic i com ens era mestre. I ho faré a partir de la meva experiència, que no ha de coincidir necessàriament amb la dels altres amics seus i deixebles, però que tampoc, en allò que és essencial, se n'ha de diferenciar excessivament.

No sé quan el vaig conèixer. Fa molts i molts anys. I d'entrada no em va ser ni amic ni mestre. Simplement era un conegut d'un amic meu, en Mòn Marquès, que un bon dia, quan érem escoltes, em va dir si el volia acompanyar al Seminari a veure un tal Modest, un seminarista que ell havia conegut no sé on ni en quines circumstàncies. Hi vaig anar. El tal Modest era alt i ben plantat, tenia una veu profunda i reia estrepitosament. Si nosaltres teníem dotze o tretze anys, ell en tenia divuit o dinou. La memòria me'l fa veure amb la faixa blava, però potser és un engany, potser ja anava amb la sotana sola, sense faixa. És a dir, ja estudiava teologia. I no és que aquesta visita en què el vaig conèixer fos, com se sol dir, l'inici d'una gran amistat. Em sembla que no el vaig veure més fins que, pel juliol de 1959, jo amb disset anys i ell amb vint-i-tres, ens vam trobar en un campament escolta a Joanetes, al peu del Puigsacalm. Jo, llavors, era cap de caps, o alguna cosa així. En Modest era un joveníssim capellà, ordenat abans del que era habitual, que substituïa el consiliari de la Secció Escolta, mossèn Tor, que no podia venir a l'acampada. Val a dir que la presència d'en Modest va marcar les activitats d'aquell campament. Tant, que vam acabar anomenant-lo Camp de la Paraula, perquè la literatura, sobretot la poesia, s'hi va fer present d'una forma preponderant, amb el natural rebuig no confessat dels que no eren especialment amants d'aquestes coses. Cal dir que a aquesta presència de la poesia va ajudar-hi la mort de Carles Riba.

La notícia ens va arribar en ple campament i els focs de camp van estar plens de lectures del poeta, sobretot de les *Estances* i de les *Elegies de Bierville*. En Modest llegia admirablement i s'explicava amb una gran claredat. Per mi, allà va començar el seu magisteri. I, en certa manera, també la seva amistat. Jo era un noiet tímid, fascinat llavors per Riba. Jo havia escrit algunes tankes a la manera ribiana, i en Modest em tractava amb una certa protecció irònica. I vist des d'ara, la seva personalitat seductora potser no va ser estranya a la meua decisió d'entrar al Seminari de Girona aquell curs següent. Modest Prats, sacerdot precoç, llavors anava i venia de Barcelona, on estudiava filologia romànica. El vaig tenir de professor al Seminari i això va incrementar el seu magisteri i la seva amistat. Ja he explicat en un altre lloc alguna cosa d'aquelles classes (*Marques de foc*, p. 79-86). De com ens ensenyava literatura i de com ens ensenyava a escriure.

Després d'haver fet tercer de filosofia, vaig anar a Montserrat. Abans de marxar, em va demanar que li fes un santcris. L'hi vaig fer i el va tenir sempre penjat a casa seva. Fins que, quan ja va veure que la cosa anava malament i es va traslladar a la residència Bisbe Sivilla, em va preguntar què em semblava si el donava a Montserrat. Recordo el dia que l'hi vam pujar. Ens va rebre l'abat i hi ha alguna fotografia d'aquest dia: només n'he trobat una, on se'm veu a la plaça del monestir portant el santcris; en Modest em segueix, desmillorat, i hi ha també en Mòn Marquès, en Jaume Nadal i en Guillem Terribas. Mentre jo era a Montserrat, la relació amb en Modest va continuar, tot i que a distància, com és natural. Quan ell pujava a Montserrat ens vèiem, és clar. Compartíem el montserratisme. Montserrat era, llavors, un centre intel·lectual de primera categoria i també patriòtic, com és sabut. I no cal dir que capdavanter en la renovació litúrgica promoguda pel Concili Vaticà II. A més, hi havia la qüestió de la llengua. La litúrgia en llengua vernacla, com es deia. Que volia dir: en català. Suposo que li vaig escriure alguna carta, no ho recordo. En tot cas, conservo una postal seva des d'Egipte. Hi lamenta que jo no hi pogués ser. Qui ens havia de dir llavors que, al cap dels anys, fariem junts una bona colla de viatges, certament no tan exòtics. El magisteri diguem-ne oficial ja s'havia acabat i l'amistat s'havia consolidat i començava una altra mena de magisteri que duraria sempre. Un magisteri a través de l'amistat. Amistat que no li impedia de dir les coses pel seu nom, quan ho creia convenient. Però no passava res. En Modest tenia *auctoritas*, una autoritat natural que procedia de la seva intel·ligència i de la seva manera moral d'estar en el món.

Quan vaig sortir de Montserrat, el diumenge 5 de febrer de 1965, va començar, precisament aquell diumenge, l'ús del català en la litúrgia. La meua relació amb Modest Prats no diré que es va trencar però sí que es va fer una mica més distanciada. Jo tenia per fer coses que havien estat congelades en aquells anys d'aventura religiosa, diguem-ho així. Però la literatura ens va mantenir en relació. Ell vivia al costat de La Mercè, en un piset a dalt de tot del terrat, on hi feia una calor espanto-

sa. L'havia pujat a veure més d'una vegada. Era l'època de *Presència*, dels premis Bertrana. Ell feia de rector a Girona. El 1965, li vaig demanar un pròleg per al meu llibre *La febre freda*. I en aquell pròleg va continuar fent-me de mestre. Fins i tot m'hi renyava una mica, posant dubtes a l'actitud subjacent als meus poemes, una actitud negativa i massa autocommiserativa. El mestre no va deixar de fer de mestre, però l'amic em marcava el camí: no jugar, mirar el món. No el provençalisme, sinó el realisme. Al cap d'uns anys li vaig dedicar *Les ciutats*, venjant-me d'un pròleg de fa anys, hi deia, en la dedicatòria. Li havia fet cas, és clar. Un dia em va dir: si vols, pots ésser un gran poeta. I en aquell *vols* hi havia tot un programa: llegir, estudiar i treballar. I mirar el món. I, és clar, l'ensenyament més profund era subratllar la importància de la voluntat en qualsevol empresa humana.

Tota aquesta època la tinc molt confusa. No recordo res de quan ell va ser a Roma, per exemple. Però sí que em va explicar coses tornant de París, de quan feia de vicari dominical a Saint-Germain-des-Prés. Tampoc no recordo res del temps que nosaltres, la Dolors i jo, vam ser a Londres. No recordo haver-li escrit. Potser alguna postal? Possiblement. No ho sé. En tot cas, la relació més intensa va començar quan vam tornar i ens vam establir a Barcelona. Vaig coincidir amb ell en el jurat del premi Bertrana. Em va presentar *Girona, matèria i memòria*, al saló de sessions de l'Ajuntament de Girona, i *Formes de l'ombra*, a la Llibreria 22, de Girona. Ens vam anar veient. A Girona, però també a Barcelona. Recordo un sopar al Roig Robí, on el vam portar (potser ho recordo perquè hi havia la Montserrat Roig i hi vam estar xerrant). També en recordo un altre al Giardinetto, no sé després de què. I un altre, aquest sí, al Raval, després de veure *L'hora dels adéus* al Romea. Al sopar hi havia l'Oriol Gaspar, el metge, i en Joan Ollé, que era el director de l'obra. Al cap dels anys, en Joan Ollé dirigiria la *Fedra* traduïda per Modest Prats i protagonitzada per la pobra Rosa Novell, que ens acaba de deixar. I també recordo que es va quedar a dormir a casa, no sé quan ni per què. Potser abans d'agafar l'avió cap a Oslo? Tot això vol dir que érem amics, és clar. I en aquesta amistat hi participava la Dolors.

La manera que tenia en Modest de ser amic no era una manera excloent, tot al contrari. Ens ajuntava i volia que ens féssim amics dels seus amics. I que els seus amics d'origens diversos es fessin amics nostres. Li agradava ajuntar-nos. Una prova d'això és la que hem acabat anomenant *La festa del niu*.

Cada any, durant molts anys, pel seu sant, que se celebra el 24 de febrer, ens convidava a sopar al Motel de Figueres. La seva amistat amb Jaume Subirós els va portar a intentar ressuscitar el niu, plat estrofolari i barroc del qual Josep Pla parlava sovint. Subirós va buscar receptes, va fer proves i el plat va sortir esplèndid. No recordo si jo hi vaig ser aquell primer any, però em sembla que sí. Érem pocs i el cercle es va anar ampliant. Aquest any, ja sense ell, hem continuat la festa en memòria seva i érem més de trenta. Ens convidava pels volts del seu sant, sempre

que la quaresma vingués tard. L'austeritat quaresmal s'havia de respectar. Si la quaresma venia aviat, avançàvem el niu. No fer-lo, de cap manera. Ell era fel·lic convidant-nos, dilucidant, a la sobretaula, si havia estat millor que l'any passat, si el peixopalo era prou mengívol... L'austeritat quaresmal s'havia de respectar. Encara ho hem fet així aquest any. L'hem fet aviat, perquè la quaresma ha vingut aviat. Aquest respecte per les formes també formava part del seu magisteri.

A part del niu, ens convidava a sopar a casa seva quan les faves de l'hort de Medinyà estaven al punt. Això volia dir una mica granades. El menjador de la rectoria era petit i ens convidava a menjar faves en petits grups. La seva mare, l'Enriqueta, les cuinava molt bé, a la manera clàssica. El menú es completava amb botifarres dolces. Sempre igual. En Modest estava content i presumia de mare cuinera. L'altra especialitat de l'Enriqueta Domingo era el rel·leno. Com que aquest era un plat d'estiu, de festa major, i nosaltres habitualment érem fora, em sembla que només el vaig tastar una vegada.

Per què explico tot això? Perquè tot incrementava l'amistat i des de l'amistat es consolidava el magisteri. El magisteri s'estenia a temes tan diversos com la tradició, la memòria, la llengua. Si menjàvem un plat, la denominació dels ingredients era precisada i subratllada amb anècdotes. I les anècdotes ampliaven el que era de debò important: la pertinença a un món, a una cultura. I, a més, el concepte de cultura s'eixamplava fins als confins territorials de l'Imperi romà, diguem-ho així. Saltar de la «catedral» de Castelló a Notre-Dame de París, de la tomba de Bernat de Pau, a la catedral de Girona, a la de Rafael, al Pantheon de Roma, amb l'epitafi de Bembo, que al final ens sabíem de memòria de tant sentir-l'hi recitar, del retaule de Santa Elena gironí a les pintures de Piero a Arezzo, era un exercici fascinant. Podria semblar pura gimnàstica d'exhibició, però era un exercici de musculació cultural que només tenia un objectiu: fer-te sentir partícip d'una cosa molt més vasta que el petit rodal que t'havia vist néixer. Però també fer-te sentir que aquest petit rodal no era gens menyspreable, pel que era i perquè formava part de l'altre. Era una ziga-zaga contínua d'autoestima i d'admiració per allò que també ens pertanyia, aquest cercle vast que anomenem *Occident*. Sobretot l'Occident catòlic. Modest Prats era catòlic en aquest doble sentit: com a capellà, evidentment, però també perquè s'estimava el món que el catolicisme ha construït. Era catòlic per la fe i ho era per la cultura. On començava una cosa i acabava l'altra no es podia distingir amb claredat. Estava orgullós, per exemple, se li notava, que l'epitafi «pagà» de Rafael l'hagués escrit precisament un cardenal i que aquest cardenal fos un dels grans humanistes de la història.

A mi, l'interior de Sant Pere del Vaticà sempre m'ha fet una mica d'angúnia, per desmesurat, grandiloqüent i excessivament cortesà. Una vegada que hi érem, ho vaig dir, com acostumo a fer quan hi entro. A ell, no diré que li agradés aquell interior; de fet, era un home auster, però trobava peròs a carregar-se'l. Potser no li

agradava, però se'n sentia orgullós. Una mica com el parent pobre de poble que se sent orgullós de l'esplendor de la branca noble i llunyana de la família. Quan vaig afegir que la cúpula, però, era una meravella, vaig veure que respirava tranquil. El seu era un magisteri subtil. Ensenyava com aquell que no ensenya. Amb el seu capteniment et feia entendre moltes coses.

Els viatges van ser cursos intensius d'amistat i de magisteri. Des del primer, a Conques, on ens va voler portar perquè veiéssim el santuari de Santa Fe, aquella meravella romànica, fins al darrer, a Florència i Arezzo, on va voler anar, ja malalt, per acomiadar-se de Fra Angelico i de Piero, vam fer molts viatges amb en Modest. Com que no porto dietaris ni agendes, no sé si els recordo tots. I no en recordo les dates. Però miraré de fer una mica de memòria, perquè en quedi constància i així, algun dia, amb els records de tots els que en van fer d'altres, potser podrem reconstruir la seva passió viatgera. Li agradava viatjar. Per veure i conèixer aquell rodal que el definia i el configurava. En els viatges que fèiem amb en Modest hi havia sempre aquesta raó històrica i cultural. Hi anàvem a veure coses i a conèixer coses. Els monuments, sí, però també la gastronomia, que no deixa de ser un monument. Per viatjar amb en Modest havies d'acceptar que ell manava. No costava gaire. La seva *auctoritas* era natural i com que era savi sempre hi havia, en allò que et volia fer veure, raons suficients i estimulants. Que ell manés no volia dir que estigués tancat als teus suggeriments. I estava content que li fessis descobrir coses. Com quan, a Bolonya, vaig insistir que calia anar al Museu Morandi. De seguida el va entendre. Va entendre la seva operació i aquell món ple de tendresa cap a les coses humils i aquella insistència en la feina callada el van tocar sensiblement. M'ho va repetir més d'una vegada durant el viatge i després. Va ser durant el viatge a Recanati, que vam fer una mica per culpa meva. Ell no hi havia estat mai i jo tampoc. Era quan jo traduïa Leopardi i volia anar-hi. Aquella vegada érem ell, en Salvador Sunyer, l'Antoni Puigverd, la Dolors i jo. Per mi va ser un viatge memorable. A més de Bolonya vam visitar Ravenna i Ferrara, Rímìni, on jo vaig voler anar a veure el temple Malatestiano, Loreto, Recanati, Urbino, on en Modest i jo vam parlar d'una cosa en què ell creia profundament: la dignitat humana. Hi vam veure els Piero, és clar, però també l'arquitectura de Laurana. Aquella dignitat humana era allà, en aquelles proporcions perfectes, en aquella claredat. Aquella *claritas* que si bé en el gòtic francès que acabàvem de veure en un altre viatge memorable era una claredat teològica, conceptual, allà, a Urbino, era carnal. Carnal?, va dir. Ho deus dir en el sentit de Péguy. És clar, vaig afegir jo. Carnal, que vol dir humana. I, després d'això, els *tortellini in brodo* irrenunciables perquè era l'hora de dinar. Hi havia un ritual dels viatges: el convidat. El vi que havíem de demanar havia de tenir el preu del menú que preniem. Ens havíem d'imaginar que el vi era com un convidat que ens alegrava i ens feia tenir conversa. Bé, això no calia, és clar, perquè amb en Modest la conversa estava assegurada sempre.

El viatge memorable que acabo de mencionar va ser el de les catedrals, com en vam dir. En aquest va venir en Quim Garriga, a part de nosaltres tres. Es tractava de voltar París, sense entrar-hi, perquè Notre-Dame ja l'havíem vist tots. Tours, Chartres, Rouen, Amiens, Beauvais, Senlis, Soissons, Laon, Reims, Troyes... El gòtic francès en tota la seva esplendor. La visita a Chartres va ser inoblidable. Amb el poema de Péguy i les lectures d'en Modest de les portalades de la catedral. La Bíblia explicada en pedra i el perquè teològic i litúrgic dels fragments escollits. Sense oblidar un *canard à l'orange* deliciós, a l'ombra de *la flèche unique au monde*. Va ser un viatge teològic, així com el de Recanati va ser humanístic. El de Bordeus i Sautesnes, amb en Salvador Sunyer, i el de la Borgonya, amb en Món Marquès i la Montse Terrades, van ser enològics, per dir-ho així: *chateaux*, closos, *terroirs*, tasts, vinyes, anyades... El de l'Alsàcia el vam fer només nosaltres tres. Havia de ser també enològic, però jo vaig voler pujar a Ronchamp. No hi havíem estat mai i de seguida van sortir les comparacions amb el gòtic i el Renaixement. Seria Ronchamp la síntesi dels dos grans corrents? La síntesi de la teologia i la carnalitat? La sacralitat i la dignitat humana? Després, a Colmar, el retaule d'Isenheim, de Grünewald, va suscitar alguna diferència entre nosaltres. En Modest, és clar, defensava el realisme d'aquella crucifixió impactant. Jo vaig haver de fer equilibris per justificar que no m'agradés. Que era interessant? D'acord. Que era significatiu d'una manera d'entendre el cristianisme? Certament. Però, agradar? Piero sí que m'agradava, vaig dir, finalment. D'acord, va dir ell, però no pots negar que això és bo. D'acord, vaig acabar jo. Era tossut. Estrasburg, amb la catedral tota rosa, ens va tornar a portar al gòtic. I una esplèndida *choucroute* menjada ben bé sota l'agulla calada ens va tornar a la vella conjunció de l'esperit i la carn...

Així anaven els viatges amb en Modest. Sempre els muntava amb algun objectiu cultural, en sentit ampli. I així el viatge a Torí, amb en Salvador Sunyer, va tenir la prèvia de Sacra di San Michele, però el colofó d'una tòfona blanca menjada a Alba... Els viatges eren sempre a començaments de setembre, aprofitant les possibilitats d'un pont per la Diada. Només dos van ser per primavera. Un a Roma, també amb en Salvador Sunyer, i l'últim viatge, a Arezzo i Florència. El primer va ser per Sant Josep. Ho recordo perquè baixant de la cúpula del Vaticà, a la basílica cantaven les vespres del sant. L'últim el recordo per raons òbvies. El vam fer en Pep Nadal i la Iame, en Jaume Nadal, en Salvador Sunyer, en Quim Garriga i nosaltres dos. En Modest estava ja força desmillorat. Els matins funcionava bé però havent dinat ja es fatigava. Tenia estones que encara era ell mateix, però quan es cansava desconectava. La visita a San Marco va ser al matí i hi va ser feliç. Al migdia vam anar al Carmine i allà mateix, davant de l'església, vam dinar-hi. Als Uffizi, després de veure Giotto i Cimabue, que és el que volia, i de passar per Botticelli, em va dir: ja en tinc prou, estic molt cansat. I vam sortir i vam esperar la resta del grup asseguts davant d'una *granita* a la mateixa plaça de la Signoria. Va ser feliç quan ens va convidar a

tots a dinar, a Montepulciano, al costat mateix de San Biagio, aquella església de Sangallo a la qual s'arriba per una avinguda de xiprers. Viale della Rimembranza, es diu. I com que el dinar va ser esplèndid, encara va ser més feliç... A part del ritual del convidat espiritual, als viatges, en Modest va establir-ne un altre. Si s'esqueia que en el curs del viatge hi havia un diumenge, ell ens convidava a tots a dinar. Era una manera subtil de celebrar el diumenge, de recordar-nos que el diumenge era un dia especial. Ell, durant els viatges, sempre que podia anava a missa, s'aixecava aviat i anava a missa. I els diumenges, sens falta. Però mai no ens feia cap al·lusió que hi anéssim. Recordo que en el viatge a Tromsø, al nord de Noruega, ja el dissabte a la tarda vam passejar per trobar la catedral catòlica i així l'endemà va saber on anar. Igualment vam fer a Oslo, on va trobar una església catòlica no gaire lluny de l'hotel.

Tornant de l'últim viatge, vam passar per la Val d'Orcia, una vall meravellosa de la Toscana. El sol de juny es ponía i daurava els turons. Jo em vaig embadalir, tot passant amb el cotxe, amb una ermita voltada de xiprers. Vaig mirar en Modest. Però ell estava endormiscat. Llavors vaig comprendre que aquella realitat de fora ja no el motivava com a mi. Vaig pensar que ell estava ja girat cap endins, cap al rierol de llum que li cantava a l'ànima: la llum de la fe, de l'acceptació i la confiança. Tornant cap a Girona, a l'avió, vaig esbossar un poema que tracta d'això. El vaig titular «Valle d'Orcia». És l'últim poema que he escrit.

VALLE D'ORCIA
(Per en Modest Prats)

Si només fos el fet d'una capella
entre un grup de xiprers dalt d'un turó,
segurament la seva imatge
mai no se'ns quedaria gravada al fons de l'ànima.
És la forma la que ens impressiona,
la blancor dels murs, el frontó,
les proporcions, la qualitat dels arbres,
la seva edat, l'aspresa
obscura de la tofa, la punta arrodonida,
i el turó, la dolcesa del turó,
ara daurat pel blat madur,
la seva corba amable.
I els segles aturats.
Una perfecció que ve del fons del temps.
La llum del sol de la tarda s'hi entreté,
embolcalla xiprers i capella,
rellisca sobre el blat granat,
sobre l'aspror perfumada, i mescla,

sàviament, l'antigor pagana d'un temple
amb la pietat cristiana.
Un ordre. L'acceptació del dolor,
la dignitat d'aquesta acceptació.

No costaria gaire pensar que hi ha unes nimfes
coronades de roses dansant entre els xiprers
o una noia pagesa que porta flors silvestres
—pèsols d'olor, blauets, xuclamel, gladioles—
a la marededéu de dins de la capella.
No costaria gaire, però quedem-nos
amb el pur escenari,
amb la llum i el perfum
i el sentit de les formes.

Quedem-nos amb això, amb aquesta visió
que sembla màgica, però que és obra
de la raó i de l'esforç humà, amb l'ajut —no li neguem—
de la naturalesa. La màgia no existeix, en tot cas,
és obra nostra, la provoquem nosaltres.
I ara aquí, en el paisatge
d'aquesta valle d'Orcia només penso
com m'ho faré per aprendre
a sobreviure els instants. Cada instant
sobreviscut
s'alça com una gran victòria
sobre la mort.

I així em deixo portar per les ones del blat,
per les taques dels xiprers verdfosc,
pel sol que es pon lentament
sobre els turons d'aquest domini màgic.
Finalment, tanco els ulls i m'abandono
al tendre rierol de llum que em canta a l'ànima.

NARCÍS COMADIRA
Poeta i pintor